

20. december 2021

Výbor OSN proti mučeniu odsúdil Slovenskú republiku za používanie klietkových postelí u ľudí so zdravotným postihnutím: Prelomové víťazstvo pre ľudí so zdravotným postihnutím

Lucka Černáková je žena s mentálnym postihnutím a poruchou autistického spektra. V roku 2006 bola umiestnená do domova sociálnych služieb, nakoľko jej rodina potrebovala podporu pri starostlivosti a jedinou možnosťou bolo ústavné zariadenie. Lucka kvôli svoju zdravotnému postihnutiu potrebuje individuálnu pozornosť a špecifickú starostlivosť, ktorú dané zariadenie sociálnych služieb nedokázalo zabezpečiť. Vznikali konflikty, ktoré zamestnanci zariadenia riešili obmedzeniami a trestami. V situácii, kedy Lucka nespolupracovala podľa predstáv, prichádzal trest najtvrdší, umiestnenie do klietkovej postele.

Používanie klietkových, resp. sieťových postelí je dlhodobo kritizované zo strany medzinárodných ľudsko-právnych orgánov. Ide o obmedzenie, ktoré je dlhodobo považované za nedôstojné a porušujúce absolútny zákaz zlého zaobchádzania. Používanie sieťových postelí je v rozpore s celým radom záväzkov, ktoré Slovensku vyplývajú z medzinárodných dohovoroch o ľudských právach. Napriek tomuto, nebol Luckin prípad efektívne prešetrený. Po podaní trestného oznámenia polícia, ani prokuratúra nevyšetřili náležite žiadne z obvinení, ktoré Lucia a jej rodina predložili, a súdy tento postup prijali bez kritiky, hoci dôkazy bez akýchkoľvek pochybností preukazovali, že Lucia bola do sieťovej postele umiestňovaná, a to dokonca už v tej dobe nezákonne.

Za týchto okolností sa Lucka s pomocou Fóra pre ľudské práva a nadácie Validity obrátila so sťažnosťou na Výbor OSN proti mučeniu, ktorý je najdôležitejším ľudsko-právnym orgánom na svete v oblasti zlého zaobchádzania. V prelomovom rozhodnutí z decembra 2021 Výbor OSN konštatoval, že Slovensko porušilo Luckine práva, ako sú zakotvené v Dohovore OSN proti mučeniu.

Konkrétne Výbor OSN uviedol, že spútanie človeka v klietkovom lôžku predstavuje zlé zaobchádzanie a porušuje Dohovor OSN proti mučeniu. Výbor tiež odsúdil Slovensko za to, že sa nezaoberalo tým, čo sa Lucke stalo a neprijali sa žiadne záruky, aby sa situácia nezopakovala. Rovnako neexistuje podľa Výboru efektívna kontrola ústavných zariadení. Výbor výslovne uviedol, že od Slovenskej vlády očakáva zmenu legislatívy, a to minimálne v dvoch bodoch. Za prvé je potrebné zmeniť skutkovú podstatu trestného činu mučenia, alebo iného neľudského alebo krutého zaobchádzania podľa § 420 trestného zákona tak, aby bolo podľa nej možné efektívne trestne stíhať aj prípady zlého zaobchádzania, ktoré nie sú mučením. A za druhé, Slovensko by malo zakázať používanie sieťových postelí vo všetkých zariadeniach, teda aj pri poskytovaní zdravotných služieb.

„Zmeniť trestný zákon a tiež zakázať sieťové postele vo všetkých oblastiach je nutné minimum“, uvádza Maroš Matiaško, právnik rodiny a advokát spolupracujúci s Fórom pre ľudské práva. „Je tiež potrebné zabezpečiť, aby sa tento prípad nezopakoval. Preto by sa

mala vláda zamerať na hlbokú systémovú zmenu ústavnej starostlivosti – a to nielen v sociálnej oblasti, ale aj v oblasti psychiatrie – a nahradiť ústavy širokou sieťou kvalitných komunitných služieb, v súlade s požiadavkami ľudsko-právnych dohovorov, ktorými je Slovensko viazané“.

Fórum a Validity sa dlhodobo venujú problematike deinštitucionalizácie a podporujú premenu ústavnej starostlivosti na komunitnú. Luckin prípad je ďalším poľutovaniahodným príkladom dôsledkov inštitucionalizácie ľudí so zdravotným postihnutím. Ústav a zamestnanci, ktorí mali Lucku podporovať, sa stali v dôsledku zlého nastavenia systému páchatelmi neľudského a ponižujúceho zaobchádzania. Znovu sa ukazuje, že k zlému zaobchádzaniu dôjde skôr v ústavnej starostlivosti, kde nie je možné podporu individualizovať. V hromadných zariadeniach je riziko porušovania ľudských práv, a to aj veľmi závažné porušenie, oveľa väčšie. Je preto ťažké si predstaviť, ako by sa mali ľudské práva dodržiavať bez toho, aby sa zmenila dominujúca inštitucionálna kultúra pri poskytovaní sociálnych služieb a služieb duševného zdravia. Toto najnovšie rozhodnutie Výboru OSN proti mučeniu je ďalším dôkazom, ktorý upozorňuje na nutné zmeny inštitucionálnej formy starostlivosti a podpory pre ľudí so zdravotným postihnutím.

Ann Campbell, co-výkonná riaditeľka nadácie Validity dodáva: „Ide o prelomové víťazstvo pre ľudí so zdravotným postihnutím, ktoré odkazuje na potrebu prijatia štrukturálnych zmien. Iba vytvorenie dostatočného podporujúceho systému pre ľudí s postihnutím, aby mohli žiť nezávislým spôsobom života je jedinou možnosťou. Ústavy sú miesta, kde môže dochádzať k tým najhorším praktikám a tento prípad je ďalším z príkladov. Ľudia so zdravotným postihnutím žiadajú efektívnu podporu pre bežný život, nie ústavy a túto výzvu by mali všetky vlády implementovať“.

Ilustračné foto, psychiatrická nemocnica, Slovensko, 2019

Kontaktná osoba:

Maroš Matiaško, t.č. + 420 608 130 205, email: matiasko.maros@gmail.com